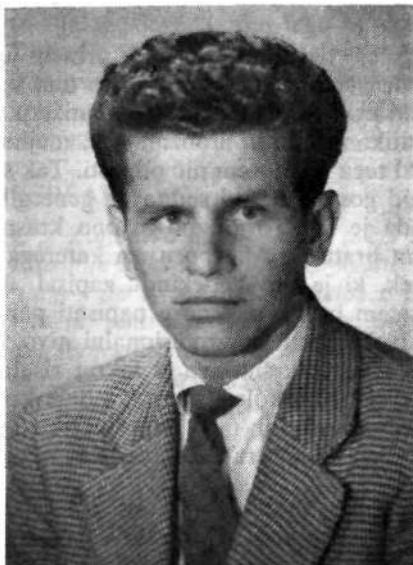

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

Iz Pindarovih epinikijev

Prevedel in uvodne besede napisal Kajetan Gantar

Verjetno mineva prav letos 2500 let od rojstva Pindara, ki velja za največjega grškega zbarskega lirika. Rodil se je namreč po vsej verjetnosti l. 522 v bližini Tebe, o katerih poje v nekem fragmentu: »Vzgojile so me slavne Tebe v moža, ki ve za Muze in ni jim tujec.«

Od njegove obsežne pesniške žetve — napisal je sedemnajst knjig pesmi — je v celoti ohranjenih le 44 epinikijev, pesmi na čast mladeničem

— športnim zmagovalcem na olimpijskih, pitijskih (delfskih), nemejskih in istmijskih (korintskih) tekmah. Od vseh drugih njegovih pesniških del je ohranjenih le nekaj sto drobcev, ki so jih v novejšem času pomnožile nekatere obsežnejše papirusne najdbe ditirambov in pajanov.

Toda poglobitveni vir za vrednotenje Pindarove poezije ostajajo vendarle epinikiji — pesmi, zložene na čast mišičastim rokoborcem, spretnim atletom, urnim tekačem, razkošnim četverovpregam, iskrim žrebcom, ki pa so vendar več kot samo to. Te pesnitve, ki obsegajo včasih tudi po več sto verzov, so v bistvu nekakšne simfonije, valujoče v mogočnih sproščenih ritmih, ki jih ni mogoče vklemiti v toge sheme in kalupe. V njih se harmonično in nevsiljivo prepleta trojna motivika: panegirični akordi na čast zmagovalcu in njegovi ožji domovini, ki je v športnikovi zmagi dosegla najvišje priznanje; mitološke zgodbe, ki so Grkom veljale za nekakšno božjo besedo in v katerih dobivajo epinikiji sakralen, skoraj liturgično vzvišen poudarek; moralne sentence in življenjski aforizmi, s katerimi pesnik vzgaja mladega zmagovalca in svoje občinstvo, mu daje priznanje za njegove napore, a ga hkrati svari pred varljivostjo in minljivostjo človeške sreče.

Človeku sreča dana ni za dolgo,
čeprav je kdo premore v izobilju.

Naj majhen bom ob majhni,
naj velik ob veliki sreči!
Vedno se uklanjam božanstvu,
ki varuje moje srce,
vedno po svojih močeh ga častim.
Če mi bogovi naklonijo
moč in bogastvo, mi upanje vstaja,
da tudi slavo našel bom nekje v daljavi.
Nestorja in Likijca Sarpedona ime
šc danes ljudem v ušesih zveni.
Pesmi, ki v njuno čast so jih stkali
modri pevci, hranijo nanju spomin.
Človeška veličina
le v pesmi stoletja preživi,
le redkim je izbrancem dosegljiva.

IZ OSME
PITIJSKE

O Fojbos knez,
prisrčno te prosim,
naj iz oči mi lije melodija
povsod, kamor korak ubiram!

Za tvojo srečo, mladenič,
prosim božjo naklonjenost,
ki ne mine. Kdor doseže žlahtne cilje
brez dolgih naporov, velja v očeh ljudi
za modrega, ki si z umetnostjo nevarljivih načrtov
dobro ureja življenje.

Vendâr to ni v rokah ljudi.
Uspeh poklanja demon sreče,
ki zdaj potisne enega navzgor,
zdaj drugega do tal poniža.

Nastopaj s pravo mero! V Mégari
si čast dosegel, in v zalivu maratonskem
in v tekmah Heri v čast, v domačem kraju,
si zmagal, trikrat si nasprotnike ukrótil!

Telesa štirih tekmecev
 si v divjem srdu zbil na tla.
 Njim ni bila — kot tebi —
 usojena vrnitev sladka s tekme:
 ko so se k materam vrnili,
 jih ni v veselja znak dočakal smeh —
 pred škodoželjnimi nasprotniki prihuljeno
 se plazijo po ulicah zakotnih,
 poraz razjeda jim srce.

A on, ki pravkar je dosegel nov uspeh,
 leti s ponosnimi občutki
 in upanje ga dviga
 na krilih pogumnih podvigov,
 svoje misli usmerja
 višje, kot je bogastvo.

V hipu se človeku radost razcveti,
 v hipu se mu lahko
 spet sesuje na tla,
 če jo pretrese
 neizpolnjeno pričakovanje.

Oj enodnevnice!
 Kaj smo ljudje? Kaj nismo?
 Človek je le sence sen!
 Samo če pošlje Zevs žareči žarek,
 človeku luč zasije,
 življenje mu je slajše kakor med.

IZ ŠESTE
 NEMEJSKE

Oboji smo enega rodu,
 ljudje in bogovi,
 iz iste matere
 oboji dihamo.
 Vendar nas ločijo moči:
 na eni strani nič,
 na drugi bronasto domovje
 trajnega, neomajnega neba.
 Po veličini duha
 in po svoji naravi
 smo nesmrtnim podobni —

in vendar ne vemo,
 kaj nam piše usoda,
 kakšnemu cilju naproti
 nas vodita noč
 in jutrišnji dan.

IZ SEDME
 ISTMIJSKE

Pretrpel sem neizrekljivo gorje.
 A zdaj mi je Potresnik
 po nevihti naklonil jasen dan.
 Lase si bom ovenčal s cvetjem
 in pel. Naj me ne zmoti
 zavist bogov, če v lovu za vsakdanjo srečo
 spokojno stopam starosti naproti,
 na cilj, ki mi ga je odmerila usoda.
 Vsi brez razlike moramo umreti,
 le sreča ni nam vsem enaka.

Če kdo pogled upira k daljnim ciljem,
 prekratek mu je čas, da bi dospel
 do bronastega sedeža bogov.
 Krilati Pegazos
 je vrgel s sebe gospodarja,
 ki se je hotel vzpeti v dom neba,
 v družbo Zevsovo.
 Sladkost, ki ni usklajena s pravico,
 dočaka najgrenkejši konec.

IZ FRAGMENTA
 NEZNANE PESMI

Zakon — kralj vseh,
 umrljivih in neumrljivih,
 z mogočno rokó
 počenja, kar je najbolj nasilno,
 in svoje početje spreminja v pravico.

V dokaz navedem dela Herakla:
 Gerionu je odgnal goveda,
 ki zanje nič ni vprašal,
 nič ni plačal,
 do Evristejevih kiklopskih vrat.

Ukradel je konje Diomedu,
potem ko je pri močvirju
ukrotil vladarja Kikoncev,
ki se je velikemu Zevsovemu sinu
postavil po robu — ne s predrznostjo,
temveč z možato hrabrostjo.
Zakaj bolje je umreti
v obrambi za svoje ukradeno premoženje
kot veljati za strahopetca.

Ko je ponoči kradoma stopil v palačo,
je našel pot
nasilju svojih rok:
zgrabil je enega od hlapcev,
ga zavihtel visoko v zrak
in treščil ob kamnite jasli,
da so si z njim podivjane kobile
nasitile svoje surovo srce
in ga razmesarile na kosce.
In zadonel je
zvok belih kosti,
ki so se mlele v prah.
Nato je vsenaokrog
ob zidovih potrgal
pletene bronaste verige,
ki je bila z njimi živina
k jaslim priklenjena
in pehal žrebice iz hleva...